

El moviment associatiu veïnal: vint anys de reivindicacions

Fa vint anys que el moviment associatiu veïnal funciona. El mes de març de 1990 la coordinadora de Nou Barris va celebrar el seu 20è aniversari; unes poques associacions ja havien complert el seu quart llustre (Sant Antoni, Can Clos, Torre Llobeta, la Pau...) d'altres ara hi arriben (Barceloneta, Sants, la Bordeta, el Carmel...). Durant tot aquest temps el moviment associatiu veïnal ha lluitat per millorar la qualitat de vida dels barris, per evitar els abusos especulatius, per corregir-los quan s'havien produït. I en aquesta lluita ha cridat i ha integrat tants veïns com ha pogut: el foment de la participació, de la democràcia directa era tan important com les reivindicacions i les consecucions.

Les reivindicacions segueixen

Quan l'any 1980 la FABV va organitzar la II setmana de les AA VV, va editar una publicació que portava com a títol «FEM NOSTRA BARCELONA. VIDA ALS BARRIS». Era una crida a la participació i una exposició de les reivindicacions que feia el moviment veïnal. Els punts tractats: ensenyament (calien més escoles i s'havia de millorar la qualitat); sanitat (centres de salut als barris, hospitals de zona, consells d'usuaris); equipaments culturals (ateneus, centres cívics, casals de barri, llars de jubilats, equipaments esportius); transports (prioritat al transport públic, augmentar les línies de metro, controlar i desviar el transport perillós); habitatge (consideració com a equipament social, eradicar el barraquisme, remodelar i arranjar els barris que ha creat la política de vivenda social); jubilats; reivindicacions específiques de la dona; seguretat ciutadana i ecologia urbana. Avui, desembre de 1990, la FAVB torna a preparar un dossier. Els punts són similars perquè la majoria de problemes estan sense resoldre.

Les reivindicacions, queixes o propostes del moviment associatiu veïnal no sempre han obtingut el ressò que calia ni han assolit els objectius desitjats. Massa cops ha calgut esperar esdeveniments irreparables per aconseguir arranjar problemes que feia temps s'anunciaven. Un exemple el constitueixen els fets del proppassat mes de novembre a Turó de la Peira.

El Turó de la Peira: un cas paradigmàtic

L'enfonsament de la casa núm. 33 del carrer Cadí va fer saltar a primer plànol d'actualitat un dels aspectes més negatius de l'herència franquista: l'habitatge obrer. El problema, que ara es presenta greu i urgent, no afecta sols al barri del Turó de la Peira sinó que pot estendre's a tot Catalunya, tal com va assenyalar Fructuós Mañà (el País 15 de novembre)

Noves sorpreses

Que els pisos dels barris de classe treballadora —tant si són de promoció pública com si són de promoció privada— van ser construïts amb materials de baixa qualitat, que les seves dimensions són mínimes, que registren deficiències importants en els serveis, equipaments i entorn no ha estat mai un secret. Forma part de l'herència d'una època «desenvolupista» i no democràtica en la qual els promotors va fer beneficis fabulosos.

L'anàlisi dels habitatges socials va ser l'objecte de molts articles, llibres i publicacions que posaven de relleu els aspectes més problemàtics tant de la construcció de les vivendes com del seu entorn. A tall d'exemple es poden recordar: Dos años de lucha contra la O.S.H., ¿Barcelona a dónde vas? Barcelona de Porcioles, La gran Barcelona. Tots els barris de Barcelona, CAU, PAPERS, CEUMT,...)

Els mateixos textos feien referència —ja l'any 1973— al gravíssim problema del deteriorament accelerat de les construccions que es feien en els barris obrers ja que «les despeses de conservació per part del promotor i de l'administració són mínimes quan no nul·les» (Tarragó, Brau i Teixidor, CAU, n.º 22, pàg. 97).

Ara bé, els veïns —i en general els qui no són tècnics— desconeixien que, a més hi haguessin problemes «extres». Per exemple, res sabien de l'existència d'unes «biguetes» que es desfan amb la calor i la humitat ni de què aquestes s'haguessin utilitzat profusament durant una dècada (1954-1964). Ha estat necessari que caigués un edifici, que hi hagués un

mort i que força famílies es quedessin sense habitatge perquè els «informat» comencessin a explicar el problema.

Responsabilitats

La gravetat de la situació no resideix en la utilització d'unes biguetes de les quals, possiblement, es desconeixia la seva capacitat «homicida», sinó en què s'hagin construït uns habitatges amb un llarg rast de deficiències i, sobretot, en què, a partir de 1968 (quan les biguetes de ciment aluminós es prohibeixen perquè es descobreix la seva fragilitat) no es corri tant com sigui possible a arranjar tota mena d'humitats i a protegir l'estructura dels edificis. El que és innacceptable és que el problema es conegui i no es resolgui amb urgència. També ho és que no s'expliqui.

Com a «agreujants» cal considerar les denúncies que els veïns van interposar, els seus requeriments d'informes tècnics sobre l'estat dels habitatges i la passivitat —si n'hi ha hagut— per part dels qui coneixien els resultats dels informes i peritatges.

Quants poden ser els afectats

És molt difícil quantificar —ni tan sols de forma aproximada— el nombre d'habitatges que poden estar en condicions de perillositat similars als de Turó de la Peira. Sols és possible recordar algunes dades:

- Les primeres són les que es refereixen als habitatges que es van construir en aquells anys. A la província de Barcelona es van fer 231.950 estatges. La majoria eren habitatges protegits; sols un 30% eren de construcció lliure. Per descomptat no tots aquests immobles es van fer amb biguetes de ciment aluminós i, a més, fins i tot en el cas que les hagin utilitzat, el resultat no té perquè ser idèntic al de les cases del Turó de la Peira, si els acabats, materials aïllants i la resta de la construcció té una qualitat adequada.
- La segona informació fa referència als polígons residencials, que van concentrar bona part de la venda social de l'època. La majoria dels polígons que es van fer entre el 1954 i el 1964 es van ubicar a la comarca del barcelonès¹ i, gairebé tots a Barcelona ciutat. En conjunt representen 49.061 vivendes que podrien considerar-se com a «subjectes a risc» ja que, en general, la seva construcció és bastant precària i han pogut utilitzar biguetes de ciment aluminós.

Ara cal arreglar-ho

Podria haver-se evitat, però ha succeït. Cal impedir que es repeteixi el fet, i solucionar ràpidament el cas de Turó de la Peira. Per això s'ha de comptar amb la solidaritat de tots —afectats i no afectats—. L'Administració i els promotors han de resoldre el problema el més ràpid possible. Primer, s'han de localitzar els possibles llocs afectats, després apuntalar, reforçar, arranjar i finalment fer-se càrrec de les despeses.

Per assegurar-ho les AAVV han pres de nou la paraula. Els seus plantejaments van en la línia de reivindicar una solució ràpida, eficaç i sense més costos per a uns veïns que ja han pagat prou en tots sentits.

Però això no és pas tot

Com s'ha dit, les cases del Turó de la Peira s'han convertit en paradigma. Paradigma d'una problemàtica que és molt més àmplia tant en termes quantitius com en termes qualitatius: l'edifici del carrer Cadí número 33 va caure, les cases de l'entorn estan essent apuntalades i ara l'Administració i els col·legis professionals estan fent censos d'habitatges amb biguetes de formigó aluminós. Però aquest no és pas tot el problema; malauradament n'és sols una petita part.

D'una banda, el fet pot repetir-se tant si les biguetes són aluminoses com si no, perquè els materials de construcció són deficients, la fonamentació insuficient i els acabats no garanteixen que els edificis siguin duradors. D'altra banda, fins i tot si els edificis no arriben a caure, està clar que els barris obrers estan degradats i que els seus habitatges —si és que es pot utilitzar aquest concepte— són insuficients en tots els sentits. Construïts al llarg dels anys cinquanta-setanta, en ple boom de la construcció —i dels beneficis immobiliaris— destinats a obrers majoritàriament immigrants estan des de l'origen mancats dels serveis i del equipaments que tot ciutadà té dret a reclamar.

Ara, Turó de la Peira, amb les seves cases apuntalades és tot un símbol. I hom es pregunta: fins quan caldrà esperar perquè els barris obrers constitueixin un marc urbanístic on sigui possible una vida digna? Fins quan el moviment popular haurà de continuar reivindicant els mateixos punts, aquells que ja reclamava fa vint anys?

Anna Alabart

1. L'excepció més important la constitueix el polígon de Sant Ildefons, a Cornellà (8.651 vivendes que es van construir entre 1959 i 1970).